

samog dolaska na čelo Komunističke partije isticao potrebu stvaranja jedinstvene omladinske organizacije. Taj zadatak je bio poveren SKOJ-u i nakon njegovog izvršavanja SKOJ se sje-dinio s organizacijom mladih. Još 1948. godine Tito je govorio: »Mlada generacija naše zemlje nema različite interese i njeni su interesi istovjetni, zajednički. Omladina koja učestvuje na tako velikom poslu, kao što je to izgradnja socijalizma u našoj zemlji, ima, dakle, jedan zajednički zadatak i jedan zajednički cilj. Taj zajednički zadatak isključuje potrebu opstanka dviju organizacija koje se vaspitavaju u istom duhu...« Ovi redovi ne samo da imaju istorijski značaj, već i punu društvenu aktuel-nost danas.

Preobražaj omladinskih organizacija u Savez socijalističke omladine od 1974. godine do danas imao je nekoliko etapa. Prvu fazu predstavlja evidentiranje i prijem članstva, formiranje osnovnih organizacija i konstituisanje opštinskih konferencija. U drugoj fazi jačaju konkretne akcije omladinske organizacije, po-novo se afirmiše princip omladinskog dobrovoljnog rada i or-ganizuju mnogobrojne radne akcije, za koje je karakteristična kontinuirana i uzlazna linija afirmacije i masovnosti. Treću fa-zu karakteriše dalji prodor omladine u aktuelna pitanja društ-venog razvoja i odlučivanja, pre svega borba za razvoj politič-kog sistema socijalističkog samoupravljanja i, istovremeno s tim usklađivanje odnosa i organizacionih formi unutar organi-zacije, da bi se tako što efikasnije i neposrednije omladina uključila u akcije fronta organizovanih socijalističkih snaga. Četvrta faza je tesno povezana s trećom, osim što je karakte-riše još i aktivnost na realizaciji principa kolektivnog rada, od-lučivanja i odgovornosti.

Sasvim je jasno da u neposrednoj praksi te faze ne izgle-daju tako međusobno odsečene. Naprotiv, one se stalno prepli-ću i prožimaju, a uprošćene su i izdvojene radi lakšeg uočava-nja. Primera radi, u toku priprema za Četrnaestu izbornu kon-ferenciju Saveza socijalističke omladine Vojvodine i Deveti kongres Saveza socijalističke omladine Jugoslavije, organizova-na je velika akcija ubiranja letine u Vojvodini, u kojoj je učest-vovalo oko 150.000 mladih radnika, zemljoradnika, studenata, učenika i vojnika. U toku ovakvih i drugih neposrednih akcija evidentirani su mladi za prijem u članstvo, kao što se i u toku drugih faza, odnosno u toku radnih akcija ili aktivnosti na funkcionisanju delegatskih odnosa, ne zanemaruju organizaciona pitanja.

Na još tri karakteristike, značajne za Savez socijalističke omladine, treba ukazati. Prva je prisustvo mladih komunista u omladinskoj organizaciji. Snaženju socijalističkog karaktera omladinske organizacije, pored drugih društvenih činilaca, doprine-li su posebno mladi komunisti, koji su, s obzirom na to da je starosna granica članstva u omladinskoj organizaciji pomena-sa dvadeset pet na dvadeset sedam godina, i da se u politici pri-jema članstva u Savez komunista posebna pažnja posvećuje mladima, brojčano prisutniji u Savezu socijalističke omladine nego što su bili u Savezu omladine. Osim toga, oni čine idejno jezgro delovanja Saveza socijalističke omladine, tim više što se odnos Saveza komunista u celini, kao i drugih društveno-politi-čkih organizacija, prema omladinskoj organizaciji izmenio, de-lujući podsticajno i na mlade komuniste-članove Saveza socija-lističke omladine, a i na ukupno članstvo.

Druga karakteristika je pojačano delovanje radničke omla-dine u omladinskoj organizaciji, što se izražava u programu, akcijama, idejno-političkom radu i kadrovskoj politici. To je ob-last koja svakako zaslužuje posebnu pažnju, jer radnička omla-dina predstavlja mobilizatorsku snagu koja Savezu socijalistič-ke omladine daje vitalnost, njegovim akcijama klasni karakter (ovde treba imati na umu da Savez socijalističke omladine nije klasna organizacija, te da klasni karakter ovde označava pravac ka kojem se omladinska organizacija kreće) i čini stub njego-vog preobražaja.

Treća karakteristika je stvaranje fronta mlade generacije. Taj front, osim što predstavlja organizaciono jedinstvo celokup-ne mlade generacije, u programskom smislu označava aktivnost omladinske organizacije (kao masovne *društvene-političke i vas-pitne* organizacije svih delova omladine, zajedno s omladinom u društvenim organizacijama) i njenu sposobnost da kroz aktiv-nosti omogući da se u delegatskom sistemu i Socijalističkom sa-vezu, kao frontu organizovanih socijalističkih snaga, izraze *sa-moupravni interesi i potrebe najširih delova omladine* na nepo-sredan način, da se usaglase s interesima i potrebama drugih samoupravnih subjekata i integrišu u jedinstven samoupravni interes.

Ovim se ni iz daleka ne iscrpljuju najznačajnija pitanja ži-vota i rada Saveza socijalističke omladine.

Naglašavam da je istorički karakter ovog teksta išao za tim da uočava kvalitativno u omladinskoj organizaciji razmat-rajući prevashodno pitanje kontinuiteta revolucionarnog delo-vanja omladinskog pokreta. Šezdesetogodišnja iskustva sačuva-na su i izražavaju se i danas u rezultatima koje postiže današ-nja omladina. Kao što temelji nose kuću, a od njihove čvrstine zavisi njena trajnost, tako današnja omladinska organizacija de-luje na temelju SKOJ-a, a njenoja revolucionarna ideologija i prošlost daju sigurnu snagu današnjoj omladinskoj organizaciji, koja radi na tako velikom istorijskom zadatku kao što je iz-gradnja socijalizma.

borba za realiza-ciju titove strateško-taktičke koncepcije u sindikalnom pokretu vojvodine od 1935. do 1941. god.

dr danilo kečić

Od svog osnivanja pa do sredine tridesetih godina, revo-lucionarni radnički sindikalni pokret u nas prošao je kroz tri osnovne faze.

U prvoj fazi (1919—1920) on se od regionalnog konstituisao u opštejugoslovenski radnički sindikalni pokret. Razbijen te-rorom režima 1921. kao komunistički pokret, on se u drugoj fazi ponovo organizuje na klasnoj osnovi kroz Nezavisne sin-dikate i do 1928. godine postiže značajne organizacione, ekonomske i političke uspehe. Zavedenjem šestojanuarske dikta-ture 1929. godine, klasni sindikalni pokret se ponovo našao na udaru režima. Nezavisni sindikati su zabranjeni. Od zadobije-nih udaraca revolucionarni radnički pokret se vrlo teško i spo-ro oporavljao. Taj proces i karakteriše ovu treću fazu u raz-voju sindikalnog pokreta između dva svetska rata.

Tek sredinom tridesetih godina u redovima sindikalnog i političkog radničkog pokreta dolazi do radikalnog zaokreta i bitnih strateško-taktičkih promena.

Prekretnicu u ovom razvoju označili su dolazak Josipa Broza sa robije i njegov izuzetan lični doprinos zasnivanju no-vih koncepcija u radu Partije i sindikata uopšte, a posebno u pripremi i zaključcima Četvrte zemaljske konferencije KPJ, održane krajem decembra 1934.

Na inicijativu Josipa Broza, Partija je već 1934. godine o pitanju stava prema legalnim sindikatima uzela posve nov kurs. U to vreme nijedan sindikalni savez, pa ni URSS sa oportunisti-ma na čelu, nije bio masovna organizacija. Stoga se u prvom odeljku Rezolucije Četvrte zemaljske konferencije komunistima i stavlja u zadatak da se uključuju u delatnost postojećih sin-dikata.

»Ulazak komunista u sindikate jeste put ka pretvaranju tih organizacija u organe klasne borbe i ka ostvarenju akcionog je-dinstva radničke klase...«

Rad i zaključci Četvrte zemaljske konferencije, kao i Split-skog plenuma CK KPJ, održanog jula 1935. godine, uputili su i malobrojnu partijsku organizaciju i rascepani sindikalni pokret u Vojvodini novim putem.

Jačanje sopstvenih redova, organizaciono i akciono osposob-ljavanje i svakodnevna aktivnost komunista za realizaciju no-vog kursa u političkoj i sindikalnoj aktivnosti dali su u Vojvo-dini značajne rezultate.

Ulaskom komunista u postojeće sindikate, menjao se poste-peno i njihov karakter. Od reformističkih oni su postajali klas-no borbene organizacije radničke klase kako u gradu, tako i na selu. Kurs ka transformaciji sindikalnog pokreta, jedinstvu rad-ničke klase i njenoj saradnji sa progresivnim demokratskim snagama na platformi antifašističkog Narodnog fronta obezbe-dili su neposredni uticaj i višestruko povezivanje Partije, SKOJ-a i klasno borbenih sindikalno organizovanih snaga sa najširim narodnim masama.

Politikom i borbom Narodnog fronta u Vojvodini, kao i u Jugoslaviji i nekim zemljama Evrope, kao novoj strateškoj ori-jentaciji u izmenjenim uslovima revolucionarne borbe, išlo se ka akcionom jedinstvu rascepanog sindikalnog pokreta i obje-dinjavanju politički rascepanog radničkog pokreta i svih prog-resivnih demokratskih snaga rada zajedničke borbe protiv fa-šizma. Ova politika je bila determinisana u nas i potrebom po-vezivanja radničke klase sa demokratskim snagama za borbu protiv profašističke unutrašnje i spoljne politike vodeće buržo-azije, a za demokratska prava širokih narodnih masa, za od-branu nacionalne nezavisnosti i ravnopravnosti svih njenih na-

roda i narodnosti, za vitalne socijalne i ekonomske zahteve radničke klase i radnog seljaštva.

Od 1935. do 1937. godine u Vojvodini su na ovom planu postignuti značajni rezultati. Sindikalni pokret je omasovljen i akciono osposobljen, a veći broj odbora legalne Jedinственe radničke partije, sa promenljivim, ali i zapaženim uspehom, izvršavao je u političkom domenu postavljene zadatke.

Za ilustraciju rečenoga donosimo podatke o kretanju članstva u pojedinim sindikalnim organizacijama u periodu od 1934. do 1937. godine.

	1934. god.	1935. god.	1936. god.	1937. god.
URSSJ	1 712	2 273	6 638	6 500
SGRJ	505	463	473	496
BOTIĆ	456	361	404	556
ZSPRJ	(?)	1 683	23 429	28 169

Pored ovih sindikalnih organizacija, izvesne snage imao je u tom periodu Opšti radničko-nameštениčki sindikat (V. Korać) u Novom Sadu, Bečeju, Novom Vrbasu, Beočinu, Petrogradu (Zrenjanin), Sremskoj Mitrovici, Pančevu. Sasvim beznačajne snage imao je Opšti radnički savez (V. Bukšeg) u nekoliko mesta Srema, zatim u Bečeju i Senti.

Omasovljenju sindikalnog pokreta od 1935. do 1937. godine doprinelo je nekoliko osnovnih faktora. Bili su to u prvom redu celokupan privredni polet posle velike ekonomske krize, veća zaposlenost radništva, višegodišnje opadanje nadnica i dovođenje radnika u nezavidan materijalni i socijalni položaj, s jedne, i uspehi koje su komunisti i klasno borbene snage postizali ulaskom u sindikalne organizacije i uspešno vođenje brojnih i masovnih ekonomskih i političkih akcija, s druge strane.

Od 1935. do 1937. godine, boreći se za svoj povoljniji, inače sve ugroženiji, materijalni položaj, organizovano radništvo je izvelo oko 240 štrajkova. Tokom 1935. izvedeno ih je 19, većinom manjih. U manjim štrajkovima te godine nije došao do izražaja novi kurs, ali su neki od njih, i to relativno veći, bili organizovani od komunista i klasno borbениh radnika, poput štrajka oko 180 radnika u fabrici čarapa i trikotaže »Fako« u Subotici u leto 1935, štrajka oko 100 sindikalno dobro organizovanih krojačkih radnika u Novom Sadu oktobra 1935, ili štrajka 190 stolarskih radnika u Petrogradu, vođenog od 22. novembra 1935. do 13. januara 1936. godine. Zanimljivo je da su skoro svi veći i značajniji štrajkovi, uz jedinstveni nastup radnika određene struke i punu solidarnost sa njihovom borbom radnika drugih struka u gradu, vođeni u drugoj polovini 1935. godine, odnosno posle Splitskog plenuma CK KPJ, Sedmog kongresa Komunističke internacionale na kome je učestvovao i drug Tito, zatim posle Pokrajinske sindikalne konferencije, održane 22. septembra 1935. u Subotici, i posle Pokrajinske partijske konferencije, održane 29. septembra 1935. u Petrogradu (Zrenjaninu), na kojima je razmatrana i problematika akcionog i sindikalnog jedinstva i date određene smernice u tom pravcu.

A kako su upravo u ovim masovnijim štrajkovima vidnije došli do izražaja komunisti i klasno borbene snage, to se nameće zaključak da su jače partijske organizacije (Novi Sad, Subotica, Petrograd) već u ovim akcijama realizovale sa uspehom prevashodno Titov kurs akcionog sindikalnog jedinstva.

Godina 1936. bila je u svakom pogledu dramatičnija i za sindikalni pokret od izuzetnog značaja. Tokom te godine u organizacijama URSS-a održano je 32 zborna i 875 javnih konferencija. Na mnogima od njih istupali su i za novi kurs zalagali se komunisti i otvoreno stupali u borbu protiv opiranja socijaldemokratskog URSS-ovog rukovodstva novom kursu. Kroz tu akciju širio se uticaj komunista. Znatni napori učinjeni su i na kulturno-prosvetnom polju. Tako se uticaj komunista osetio i u radu 5 sindikalnih URSS-ovih škola, i u nekim od 107 održanih javnih predavanja na kojima je bilo 10 560 slušalaca, i u radu devet sindikalnih biblioteka, a naročito putem takozvane putujuće URSS-ove biblioteke.

Tokom 1936. godine izvedeno je u Vojvodini preko 120 štrajkova i 25 tarifnih pokreta. Mnoge od ovih štrajkova organizovali su komunisti i jače sindikalne organizacije, najčešće URSS-a. Upravo su ti štrajkovi bili najmasovniji i najuspešniji, sa punim akcionim jedinstvom sindikalno raznovrsno organizovanog radništva i sa pretermom materijalnom i moralnom solidarnošću ostalog radništva i seljaštva. Radi ilustracije pomenimo samo štrajk preko 2 000 poljoprivrednih radnika u Srbobranu, opšti štrajk više hiljada sindikalno raznorodno organizovanog radništva Bečeja, opšti štrajk oko 8 000 radnika Subotice, opšti štrajk blizu 10 000 industrijsko-zanatskih i poljoprivrednih radnika i članova njihovih porodica u Kikindi, štrajk oko 1 000 građevinskih radnika u Novom Sadu, štrajk oko 1 100 poljoprivrednih radnika u banatskom selu Idoš ili, pak, štrajk preko 1 000 berača kamilice u Kumanima i Melencima.

Štrajkačkom borbom radništvo je povećalo svoje nominalne nadnice u proseku za preko 20 posto, kod nekih struka skraćeno je radno vreme za 1 do 2 časa, poboljšani su opšti uslovi rada, priznata je od poslodavaca sindikalna organizacija i utvrđena obaveza da isti novu radnu snagu primaju preko sindikalne organizacije, da Prvi maj priznaju kao praznik radničke klase, i tome slično. A kako je ogromna većina ovih štrajkova završena uspešno, to su oni još više doprineli, daljem revolucio-

nisanju masa, jačanju klasne svesti i omasovljenju klasnog sindikalnog pokreta.

Otuda je u svojoj oceni štrajkova 1936. godine, drug Tito u pismu komunistima Srbije 2. novembra iste godine, pored ostalog, isticao da se uspehi u velikim štrajkovima mogu »smatrati kao rezultat politike jedinstvenog fronta koju je URSS uglavnom pravilno vodio«.

Za razliku od jačanja URSS-a, Savez grafičkih radnika, kao i Savez bankarskih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih činovnika, imali su relativno konstantan broj članova. Tome je doprinelo nekoliko faktora. Jedan od bitnih je, svakako, što komunisti i klasno borbene snage u ovim savezima tih godina nisu imali jačeg uticaja i što su to u celini bili relativno bolje plaćeni radnici koji su i određene zahteve za korekcijom svojih plata rešavali mirnim putem.

Sticajem brojnih okolnosti, u prvom redu frontalnim napadom režima na klasno borbene sindikalne organizacije, zabranom pojedinih podružnica, masovnim hapšenjem komunista krajem 1936. i dugim sudskim procesom 1937, zatim pojačanom borbom između revolucionarnog članstva protiv oportunističkog socijaldemokratskog sindikalnog rukovodstva, a posebno protiv režimsko-poslodavačkog Jugoslovenskog radničkog saveza (JUGORAS), kao i donošenjem Uredbe o minimalnim nadnicama 13. februara 1937. kojom su znatno otežani uslovi pokretanja i vođenja ekonomskih akcija, — godina 1937. bila je osobena ali i značajna po opštim rezultatima političke i ekonomske borbe i daljem jačanju sindikalnog pokreta.

Posle teških udaraca zadobijenih krajem 1936. i početkom 1937. godine, rad preostalih snaga Partije u uslovima pokidanih partijskih veza i straha od novih provala i hapšenja odvijao se prevashodno kroz aktivnost sindikalnog pokreta. Raznovrsnom aktivnošću, a naročito uspešnom svakodnevnim borbom za poboljšanje nepovoljnog materijalnog položaja, sindikat je postajao sve značajniji činilac u životu i borbi radnika. Borba za poboljšanje materijalnog položaja putem akcionog jedinstva sindikata i saveza radnika i seljaka, s jedne, i razvijena politička borba za jedinstveni front radnika i nacionalno ugnjetenih naroda i narodnosti, s druge strane, bili su praktično okosnica u realizaciji Titove strateško-taktičke koncepcije mesta i uloge sindikata u revolucionarno-demokratskoj i antifašističkoj borbi toga vremena, čemu je, posebno, doprineo njen izmenjen kurs u domenu nacionalnog pitanja i njena, pod Titovim rukovodstvom, marksističko-lenjinistička razrada dalekosežnih koncepcija za rešenje ovog akutnog problema i odlučnoj borbi za formiranje demokratske federativne republike Jugoslavije i u njoj autonomne Vojvodine.

Tokom 1937. godine radništvo Vojvodine, i pored svih smetnji i terora, izvelo je blizu 100 štrajkova i drvedesetak tarifnih pokreta. Od toga je bilo oko 50 štrajkova poljoprivrednih radnika, koje su većinom organizovali komunisti i Zemaljski savez poljoprivrednih radnika. Među njima, po svojoj masovnosti, jedinstvenim nastupom svih snaga i rezultatima borbe, posebno valja pomenuti štrajk oko 700 poljoprivrednih radnika na vršalicama u Petrogradu i štrajk oko 1 500 poljoprivrednih radnika na vršalicama u Bačkom Petrovom Selu.

Zajedničkim snagama URSS-a i ORNS-a u Sremskoj Mitrovici je uspešno izveden štrajk 167 stolarskih radnika. Angažovanjem komunista i klasno borbениh snaga, pod rukovodstvom ORNS-a, sa uspehom je okončan štrajk 350 tekstilnih radnika u Bečeju. Vrlo dramatičan i od svih radnika podržan i pomagan bio je jednomesečni štrajk 592 građevinska radnika u Novom Sadu. Sličan tok i ishod imao je i štrajk oko 500 građevinskih radnika u Subotici. Otuda je u svojoj analizi štrajkova 1937. godine drug Tito, pored ostalog pisao:

»Ako se uzme u obzir da Uredba o minimalnim nadnicama zabranjuje štrajkove, onda su ovi štrajkovi veoma karakteristični. Oni su pokazatelj borbenog raspoloženja radničkih masa. Jasno je da je jedinstvo radničkih sindikata odigralo u tome veliku ulogu.« Ali, pored dobro organizovanih i zajedničkim snagama vođenih štrajkova, bilo je tokom 1937. vrlo mnogo i onih, naročito na selu, koji nisu bili dovoljno pripremljeni, nisu dobro vođeni, završavani bezuspešno, jer nisu dobili pomoć ZSPRJ, čija je Centralna uprava bila u rukama socijalista. Dajući ocenu ovih prilika u ZSPRJ, u Izveštaju Pokrajinskog komiteta KPJ na Šestoj pokrajinskoj partijskoj konferenciji konstatovano je i sledeće: »Uzrok poraza štrajkačkih akcija može se najvećim delom pripisati saveznom sekretaru Hadnađevu koji je nametnuo svoju volju štrajkačima i često zaključivao kolektivne ugovore bez pristanka radništva.« To je svakako imalo negativnih reperkusija ne samo na organizovano, već i na neorganizovano radništvo. Stoga je posle ovakvih neuspešnih akcija i dolazilo do naglog osipanja članstva ZSPRJ. Samo su se pojedine odvažnije podružnice, upravo one u kojima su komunisti imali vodeću ulogu, suprotstavljale oportunističkoj delatnosti Centralne uprave ZSPRJ, na čelu sa Petrom Rajkovićem i Đurom Hadnađevim.

Samo tako se može razumeti i opravdati i dopis podružnice ZSPRJ u Melencima (na čijem čelu je bio Bora Mikin, komunist, potonji narodni heroj) za vreme štrajka 1937. godine, u kome se javlja Centralnoj upravi da je izbio štrajk, ali neka im nije ne dolazi jer će ga radnici sami najbolje okončati.

Organizovano poljoprivredno radništvo uvidelo je i samo samovolju i greške Centralne uprave, pa je pod rukovodstvom klasno borbениh snaga na čelu sa komunistima povelu borbu.

protiv oportunističke politike i rada Centralne uprave, u prvom redu protiv sekretara Đure Hadnađeva i predsednika Petra Rajkovića. Do otvorenog napada klasno borbenih snaga na rukovodstvo ZSPRJ došlo je na Trećem kongresu ZSPRJ 21. novembra 1937. u Novom Sadu. Tada su delegati pojedinih podružnica prokritikovali rad savezne uprave i tražili da vodstvo Saveza pripadne samom poljoprivrednom radništvu. Na tom kongresu došlo je do oštrog sukoba između delegata pojedinih mesnih podružnica i članova savezne uprave. Sukob je bio neizbežan, a razlozi su, u prvom redu, bili: upornost članova savezne uprave da svoj položaj i dalje održe i upornost delegata da saveznu upravu zamene sasvim novim ljudima. Grešaka i zastranjivanja bilo je i na jednoj i na drugoj strani. Ali su, svakako, veće greške činili članovi savezne uprave, »koja nije htela da sluša glas apsolutne većine delegata. U ovoj polemici posebnu ulogu imao je Svetozar Marković Toza uz neposrednu pomoć Pavla Papa, koji je pratio rad Kongresa i pomagao drugovima. Na ovom kongresu je potpuno razobličena štetna delatnost Centralne uprave Saveza, tako da je znatna većina delegata podržala istupanje levičara. Polemika je dobila takav tok da je, plašeći se potpunog poraza, stara Centralna uprava zatražila intervenciju policije. Tako je rad Kongresa prekinut, a Centralna uprava Saveza, bez novog izbora, ostala u rukama reformista.

Posle ovog kongresa, ZSPRJ je počeo naglo da slabi. Organizacije su bojkotovale samovoljan rad od kongresa razrešene Centralne uprave i uporno tražile sazivanje vanrednog kongresa za izbor nove. Ova je, međutim, učinila sve da do vanrednog kongresa ne dođe, ili, pak, da dođe tek onda kada ona bude bar donekle ojačala svoje pozicije u Savezu. Otuda je ubrzo posle pomenutog kongresa Centralna uprava ZSPRJ raspustila veći broj organizacija (Ada, Suza, Cantavir, Subotica, Petrovgrad, Elemir, Melenci, Mužlja, Čenta, itd.) i isključila iz članstva sve one delegate koji su na Kongresu kritikovali njen rad. Ubrzo su u Savezu ostale samo one podružnice koje su se slagale sa Centralnom upravom Saveza. Neravnopravna i istrajna borba se tako nastavila i u izmenjenim uslovima.

Rad komunističke i klasno borbenih snaga bio je sve prisutniji i u svakodnevnom radu sindikalnih podružnica, na zborovima i konferencijama radnika, u radu većine od 15 postojećih mesnih međustrukovnih odbora URSS-a, u kulturno-umetničkim društvima »Abrašević« i radničkim sportskim klubovima, pa i u ORNS-u u Bečeju i u novosadskoj i sremskomitrovačkoj organizaciji BOTIČ-a.

Svakodnevna borba protiv socijalističkog rukovodstva u sindikatima i institucijama slabila je umnogome akcionu sposobnost i uspešniju realizaciju politike akcionog jedinstva radničke klase.

U znaku ovih borbi protekla je i Oblasna konferencija URSS-a u Novom Sadu 13. juna 1937. godine u prisustvu 64 delegata, koji su zastupali 4 505 punopravnih glasača.

Valja posebno istaći da su na konferenciji bili i predstavnici Saveza grafičkih radnika, Saveza BOTIČ-a, Opšteg radničkog saveza, Glavnog radničkog saveza i drugi.

Uz prikaz celokupnog rada URSS-a u 1936. godini, na konferenciji je podvučena potreba što jače izgradnje jedinstva i održavanja akcionog jedinstva sa koaliranim slobodnim radničkim i nameštničkim sindikatima. Pozvan je i Opšti radničko-nameštnički sindikat (ORNS) u akcionu koaliciju u teškim časovima borbe.

Dajući ocenu rada i odnosa snaga na ovoj konferenciji, u Izveštaju Pokrajinskog komiteta KPJ za Vojvodinu, podnetom na Šestoj pokrajinskoj partijskoj konferenciji septembra 1940, pored ostalog, konstatovao je sledeće:

»Na oblasnoj konferenciji 1937. ova se borba postavila sasvim oštro. Levičari su na konferenciji imali apsolutnu većinu, ali, s jedne strane, provokatorski istupi socijalista i pretnje policijom, a s druge strane, oportunističko vodstvo levičara sa korumpiranim Šipošem na čelu — sve je to omogućilo da Oblasna uprava i dalje ostane u rukama socijalista.«

OTPOR KLASNIH SINDIKATA NASRTAJIMA REŽIMA I BORBE PROTIV OPORTUNIZMA — ZA JEDINSTVENI FRONT RADNIČKE KLASNE

Borba klasno borbenih snaga sa oportunističkom i razbijačkom politikom Oblasne uprave URSS-a i Centralne uprave ZSPRJ, s jedne, i protiv razorne delatnosti JUGORAS-a, s druge strane, u svakodnevnom radu sindikalnih organizacija, a naročito u vođenju akcija za poboljšanje materijalnog položaja radništva, bili su tim teži što se i partijska organizacija upravo tih godina obavljala i što je na dalekosežnom Titovom kursu i sama, uz velike teškoće, konsolidovala svoje redove.

Novo partijsko rukovodstvo na čelu sa drugom Titom povelu je odlučnu borbu za čistotu i jedinstvo njenih redova, protiv njene zatvorenosti i protiv svih marksističko-lenjinističkoj partiji tuđih pogleda, metoda borbe i štetnih uticaja i to kako onih iznutra, tako i onih spolja. U osloncu na mlađe i radničkoj klasi odane borbe, drug Tito je poveo i za relativno kratko vreme uspešno okončao borbu za njenu konsolidaciju, razmahao borbu za izgradnju jedinstvenog fronta radničke klase, radnog seljaštva i svih demokratskih i progresivnih snaga u zemlji za politička i ekonomska prava najširih slojeva naroda i nacionalnu ravnopravnost.

Oslobađajući se oportunističkih elemenata i frakcionara u sopstvenim redovima, partijska organizacija Vojvodine, pod rukovodstvom Žarka Zrenjanina, uspejala je za kratko vreme intenzivne i višestruke aktivnosti da se organizaciono sredi, konsoliduje i omasovi svoje redove, da obnovi i razmahe inicijative i svekoliku aktivnost Saveza komunističke omladine Jugoslavije, pridobije članstvo i preuzme inicijativu u sindikalnom pokretu, afirmiše kurs sindikalnog i akcionog jedinstva radništva, da organizuje legalnu Stranku radnog naroda i da na Titovoj strateško-taktičkoj koncepciji razvije i afirmiše revolucionarno demokratski i antifašistički pokret.

Otuda je drug Tito, izveštavajući Georgija Dimitrova i Kominternu jula 1938. godine o prilikama u KPJ, pored ostalog, pisao i sledeće: »U Vojvodini postoji pokrajinsko rukovodstvo i postoje organizacije u gotovo svim mestima. Tamo je rad partijskih organizacija među najboljima.«

U vreme održavanja Šeste pokrajinske partijske konferencije, septembra, i Pete zemaljske konferencije KPJ, oktobra 1940. godine, od ukupno oko 6 500 članova KPJ, 18 000 članova SKOJ-a i oko 100 000 članova klasno borbenih URSS-ovih sindikata, u Vojvodini je bilo 650 članova Partije i preko 2 000 članova SKOJ-a. Partijske organizacije postojale su u to vreme u 50 mesta, i to u 15 gradova i 35 sela. Njihovim radom, pored Pokrajinskog komiteta KPJ za Vojvodinu, na čelu sa Žarkom Zrenjaninom Učom, članom Centralnog komiteta KPJ (kojim je rukovodio drug Tito), izabranog na Petoj zemaljskoj konferenciji — rukovodili su: 6 okružnih, 15 sreskih i 14 mesnih komiteta.

Po socijalnoj strukturi u Partiji je tada u Vojvodini bilo 50 posto industrijsko-zanatskog radništva, 40 posto poljoprivrednih radnika, sitnog i srednjeg seljaštva i 10 posto intelektualaca. U redovima Partije bilo je svih nacionalnosti, što je bilo od izuzetnog značaja za nacionalno mešovitu Vojvodinu. Partijska organizacija Vojvodine u svim fazama svog razvitka, a posebno od dolaska druga Tita na čelo KPJ, posebnu pažnju posvećivala je nacionalnom pitanju, borbi za nacionalnu ravnopravnost i adekvatno rešavanje međunacionalnih odnosa i autonomiju Vojvodine u okviru federativnog preuređenja jugoslovenske zajednice. Ova orijentacija Partije pod rukovodstvom druga Tita imala je duboki strateško-taktički značaj u pogledu privlačenja masa u revolucionarno demokratski pokret i u pogledu formiranja njihove kritičke političke svesti prema stavovima i praksi tadašnjih građanskih političkih partija i grupacija, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost.

Boreći se za svakodnevne interese radničke klase, doslednu demokratizaciju zemlje, pravilno rešenje nacionalnog pitanja i izjednačenja narodnosti na ekonomskom, kulturnom, nacionalnom i političkom polju, za potpunu slobodu organizovanja i delatnosti radničkih organizacija, za proširenje postojećeg socijalnog zakonodavstva i na poljoprivredno radništvo, za reviziju dotadašnje parcijalne i nedemokratski sprovedene agrarne reforme, za brisanje seljačkih dugova i uvođenje progresivnog oporezivanja, a protiv nezaposlenosti, skupoće i fašizacije, Partija je izvršila nove idejno-političke prodore i postala politički faktor prvog reda.

Posebnu pažnju posvećivala je Partija pod Titovim rukovodstvom sindikalnom pokretu, učvršćenju jedinstvenog fronta radničke klase i radničkih organizacija i tako doprinela da sindikat, iako nepolitičke organizacije, postanu značajan faktor u borbi za političke slobode. U toj svakodnevnoj i teškoj borbi ona je nailazila na velike teškoće i smetnje od strane režima, pojedinih sindikalnih foruma i desničarskih snaga i režimsko-poslodavačkog JUGORAS-a.

Tako je marta 1938. godine policija u Novom Sadu rasturila i zabranila rad podružnice građevinskih radnih, jedne od najborbenijih i najmasovnijih organizacija u Novom Sadu. Aprila 1938. ona zabranjuje u Novom Sadu rad radničkom društvu »Prijatelj prirode«, zatim pojedine brojeve lista *Radnik* i učestano hapsi pojedine aktiviste radničkog sindikalnog pokreta. U Petrovgradu policija suspenduje rad sportskog kluba »Radnički«, u Kikindi zabranjuje sve konferencije i zborove slobodnih sindikata, što čini potom i u Vršcu, da bi najzad režim, za izvesno vreme, zabranio držanje svih zborova i skupova i na najraznovrsnije načine, uz primenu fašističkih metoda, gušio mnoge sindikalne akcije i razbijao radničke štrajkove.

Uz sve ovo, došlo je do izvesne krize i u samom rukovodstvu URSS-a i jedinstvo sindikalnog pokreta bilo neposredno ugroženo. U tom periodu je, naime, jedan deo socijaldemokratskog rukovodstva URSS-a otvoreno istupao protiv jedinstva sindikalnog pokreta i zalagao se za manja prava Centralne uprave URSS-a, a favorizovao određene separatističke koncepcije. O tome je drug Tito u svom pismu Vilhelmu Piku 28. februara 1938. pisao:

»Drugo, veoma važno pitanje koje čeka hitno rešenje jeste sindikalno pitanje. Postoji, naime, opasnost od rascjepa u sindikatima. Desni s Krekićem na čelu strahuju od održavanja kongresa i žele da izazovu rascjep. To je naročito pogoršano time što je većina socijaldemokrata i njihovih vođa za jedinstvo, pa je to dovelo do sukoba između desne i leve grupe socijaldemokratskih vođa. Desni imaju uza se samo slovenačke vođe i neke organizacije u Bosni. Izgleda da Krekić paktira sa Stojadinovićem. Mi smo naložili svojim ljudima da učine sve da bi spriječili rascjep, ali ako do njega ipak dođe, onda treba učiniti sve da Krekić sam ode.«

Tako je, zahvaljujući direktivama i neposrednom angažovanju druga Tita, onemogućena razbijačka delatnost neprijatelja sindikalnog jedinstva. Vodeće ličnosti levih socijalista i pobornici politike sindikalnog jedinstva za čelu sa Lukom Pavičevićem i Miloradom Beličem povukli su svoje ostavke. Zakazani četvrti kongres URSS-a bio je tako za izvesno vreme odložen, da bi potom bio održan od 17. do 19. aprila 1938. u Zagrebu, u znaku potpunog sindikalnog jedinstva. Uspešnom radu ovog kongresa dali su svoj puni doprinos i vođovodanski delegati.

U svom izveštaju Georgiju Dimitrovu jula 1938. godine drug Tito je, pored ostalog, i o ovom kongresu pisao sledeće:

»Održan je Kongres klasnih sindikata URSS-a, na kome je sa socijaldemokratima manifestovano potpuno sindikalno jedinstvo. Odluke u rezolucijama prihvaćene su jednoglasno. U novu Centralnu upravu URSS-a izabrano je 8 pristalica lijevog krila radničke klase, i to 3 u Izvršni odbor, a 5 u Plenum. Postignuta je jednodušnost u stavu prema sindikatima koji nemaju klasni karakter (HRS itd.) u tom smislu da se s njima mora postići akciono jedinstvo. (Protiv ovoga su socijaldemokrati vođi prije održavanja kongresa bili zauzeli suprotno stanovište). Radnički sindikalni listovi — socijaldemokrati i lijevi — treba da se smatraju kao zvanični i ne smiju se više međusobno napadati, već treba da vode drugarsku principijelnu diskusiju. Socijaldemokrati listovi ne smiju više napadati SSSR. Donijeta je odluka protiv isključenja lijevih pristalica iz sindikata i da se oni, koji su ranije isključeni, moraju ponovo primiti u sindikat itd. U sindikalnom pokretu, koji ima klasni karakter, postižu se vrlo dobri rezultati zahvaljujući ispravnom radu naših drugova...«

Pobeda ideje sindikalnog jedinstva na četvrtom kongresu URSS-a dala je nove impulse i snagu klasnom sindikalnom pokretu. Komunisti i levičarske snage imale su sve značajniju ulogu u svakodnevnom radu sve većeg broja sindikalnih organizacija, naročito Saveza građevinskih radnika, Saveza drvodeljskih radnika i kulturno-umetničkih društava »Abrašević«, ali i mnogih drugih organizacija i mesnih međustrukovnih odbora URSS-a, pa i u Savezu grafičkih radnika i Savezu BOTIČ-a. Ovaj porasli uticaj levičarskih snaga bio je tim veći i značajniji, jer je on ostvarivan uprkos pojačanim nasrtajima režima i režimsko-poslodavačkog JUGORAS-a na klasne sindikalne organizacije i radničke institucije.

Prema izveštaju Inspekcije rada, u Vojvodini je tokom 1938. godine bilo 30 štrajkova u 307 industrijskih preduzeća i zanatskih radnji i desetak štrajkova poljoprivrednih radnika. Većinu ovih štrajkova organizovali su i sa uspehom vodili klasni sindikati uz puno ostvarenje sindikalnog i akcionog jedinstva, poput štrajka 204 radnika kamenoloma u Paragovu, štrajka 72 krojačka radnika u Petrovgradu (Zrenjaninu), građevinskih radnika u Vršcu (80) i Somboru (213), obućarskih (165) i drvodeljskih (290) radnika u Novom Sadu, odnosno štrajka 650 poljoprivrednih radnika na imanju Gedeona Dunderskog u Srbobranu, poljoprivrednih radnika na vršalicama u Melencima i u Cantaviru u leto 1938.

U poredu sa borbom za poboljšanje materijalnog položaja, klasni sindikati su razvili vrlo živ organizacioni rad putem brojnih zborova i konferencija, plenuma Oblasne uprave, mesnih međustrukovnih odbora i pojačanom borbom protiv razorne delatnosti JUGORAS-a. Borba protiv JUGORAS-a bila je naročito oštra sredinom 1938. godine, tj. posle četvrtog kongresa URSS-a na kome se manifestovalo jedinstvo, što je uplašilo vladu, JUGORAS, i ostale protivnike klasnog sindikalnog pokreta. U tom naletu definitivno je bio zabranjen i klasno borbeni sindikalni list *Radnik* koji je u velikom broju rasturen i čitan i u Vojvodini. Već jula 1938. URSS je organizovao zajedničku protestnu akciju sa Savezom grafičkih radnika protiv besomučnog napada JUGORAS-a na klasne sindikate i članove skupštine Radničke komore i njihove zamenike.

Analizirajući ove i slične pojave, drug Tito je u izveštaju Georgiju Dimitrovu početkom avgusta 1938. godine pisao:

»Vlada se sada još ne usuđuje da preduzme snažniji frontalni napad na klasne sindikate, ali pokušava da napadne samo pojedine sindikalne organizacije i radnička kulturna udruženja. Ona na sve načine favorizuje svoje sindikate, u koje su obavezni da stupe svi oni radnici koji rade u državnim preduzećima ili su s njima povezani.«

Uočavajući sve veću opasnost od JUGORAS-a po celokupni klasni sindikalni pokret, Centralna uprava URSS-a se na svojoj sednici 13. i 14. septembra 1938. godine zalaganjem levičara opširno bavila položajem sindikalnog pokreta i u svom cirkularu oblasnim odborima — polazeći od činjenice da se slobodnim radničkim organizacijama onemogućuje normalno funkcionisanje u pogledu njihovog prava sastajanja i zborovanja, u pogledu slobode štampe, štrajkova i zbog primene nasilja režima i favorizovanja JUGORAS-a — ustajući protiv postojeće prakse, pozvala je svoje predsedništvo i oblasne odbore »da dođu u vezu sa postojećim slobodnim organizacijama svih tendencija radi saradnje u pitanjima odbrane i obezbeđenja slobode sindikalnog rada«.

Režim se, međutim, nije obazirao na proteste klasnih radničkih sindikata, već je pošao i dalje. 24. septembra 1938. Dragiša Cvetković, ministar socijalne politike i narodnog zdravlja i predsednik JUGORAS-a doneo je rešenje kojim razrešava dužnosti članove skupštine, upravnog odbora i finansijske kontrole Radničke komore u Novom Sadu i u isto vreme imenovao

iz redova JUGORAS-a nove članove skupštine Radničke komore i njihove zamenike. Sličan nalet režim je izvršio i u Skoplju, i u Beogradu, gde su takođe od radnika oduzete radničke komore.

Da bi se novim nasrtajima režima i JUGORAS-a uspešnije oduprlo, već 13. oktobra 1938. godine, na inicijativu Partije, Oblasna uprava URSS-a dala je predlog za formiranje stalnog odbora »slobodnih radničkih i namešteničkih sindikalnih organizacija u Vojvodini, koji bi se sastojao od po 2 ili 3 predstavnika svake grupacije i imao zadatak da rad slobodnih sindikata koordinira o svim opštim sindikalno-političkim i socijalno-političkim pitanjima«.

Ovaj odbor je konstituisan 2. februara 1939. od po dva predstavnika URSS-a, Saveza grafičkih radnika, Saveza BOTIČ-a i Saveza ugostiteljskih nameštenika Jugoslavije (»Zenevci«). Za predsednika ovog odbora izabran je levičar Jovan Oros, a za sekretara Anton Rozmajer.

Dalja aktivnost komunista ovog odbora i sindikata uopšte bila je u duhu novih direktiva druga Tita i rezolucije Centralnog komiteta KPJ od decembra 1938. godine. Polazeći od značajnih rezultata ostvarenih na političkom i sindikalnom planu u Rezoluciji se, pored ostalog, ističe:

»Zbijanje demokratskih snaga Jugoslavije u narodnom demokratskom bloku i njegova pobjeda nad reakcijom zavisiće u prvom redu od učešća radničke klase u tom pokretu, od stvaranja snažnog jedinstvenog fronta radničke klase i radničkih organizacija. Zbog toga je najvažniji zadatak KP učvršćenje jedinstvenog proleterskog fronta. Sporazum sa Socijaldemokratskom partijom o zajedničkoj akciji u sindikatima i izrada jedinstvene pozicije prema demokratskom bloku predstavlja značajan uspeh KP. [...]

Zbog postignutog jedinstva sindikata u okviru URSS-a poslednje godine i zbog promjene držanja URSS-a prema drugim sindikatima, uloga sindikata u radničkom pokretu je znatno porasla. [...]

Taj uspeh je dokaz da je potrebno još smjelije i dosljednije nastaviti borbu za jedinstveni radnički front i sindikalno jedinstvo.«

U Rezoluciji su s tim u vezi istaknuti sledeći neposredni zadaci komunista u oblasti sindikalnog rada: da rade na tome da u URSS stupi i Opšti radnički savez (ORS), da još više razvijaju akciono jedinstvo sa Hrvatskim radničkim savezom (HRS) i uspostave akciono jedinstvo s organizacijom Jugoslovenskog radničkog saveza (JUGORAS) i da vode upornu borbu protiv ostataka sektaškog odnosa prema neklasnim sindikatima.

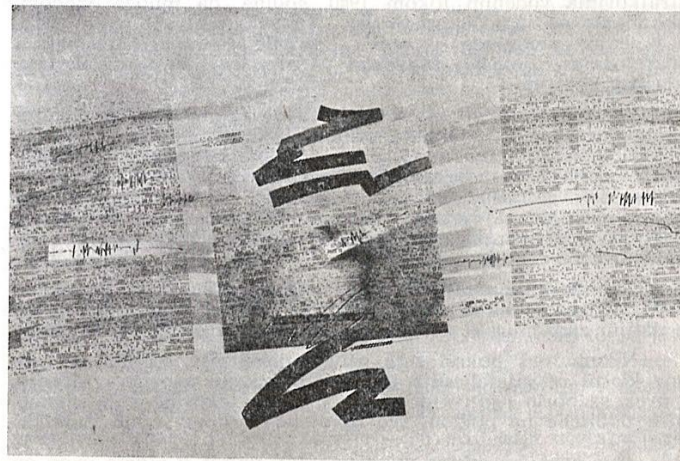
Posebni zadaci postavljeni su pred komuniste u borbi protiv nasrtaja režima, pa se u Rezoluciji o tome kaže:

»Mobilizirati i ujediniti sve sindikalne organizacije Jugoslavije za odlučan otpor pokušajima reakcije da uništi klasne sindikate, za osvajanje radničkih komora u Beogradu, Skoplju i Novom Sadu, koje je vlada oduzela klasnim sindikatima. U vezi s udarima vlade na klasne sindikate komunisti moraju svestrano da obavještavaju članove režimskog JUGORAS-a uvlačeći ih u zajedničku borbu za slobodu i nezavisnost sindikalnog pokreta. [...]

Bojkot vladinog JUGORAS-a samo je doprineo pojačanju fašističkog uticaja u tim organizacijama. Komunisti moraju raditi u JUGORAS-u i iskoristićavati njegove organizacije u pojedinim mjestima i preduzećima za odbranu svakodnevnih interesa radnika. U JUGORAS-u komunisti moraju isticati na rukovodeća mjesta radnike-antifašiste.

Komunisti treba da rade u svim sindikatima. Oni moraju svuda biti inicijatori u borbi radnika za slobodu i nezavisnost sindikata protiv reakcije, za zadovoljenje svakodnevnih potreba radnika, za učestvovanje svih sindikata u štrajkovima, za ujedinjenje svih sindikata u jedinstvenu sindikalnu konfederaciju.«

Odbor stalne koalicije slobodnih radničkih sindikata nastojao je da dođe do pregovora i sporazuma o saradnji sa predstavnikom ORNS-a Vojinom Brkićem, u čemu su postignuti samo parcijalni uspehi, a potpuno je onemogućena saradnja sa Oblasnim odborom Opšteg radničkog saveza (ORS), jer je nje-

gov glavni funkcioner Marko Bajagić prešao u JUGORAS, a Oblasni odbor ORS-a praktično prestao da funkcionirati.

Prilike u samom URSS-u dugo vremena nisu bile zadovoljavajuće. Pokret je, sticajem brojnih okolnosti, a najviše usled smetnji njegovom radu i terora koje je sprovodio režim, zapao u duboku depresiju.

Akciona sposobnost URSS-a u celini oslabljena je tim više, što se upravo u tom periodu praktično potpuno osuo Zemaljski savez poljoprivrednih radnika. A njegov vanredni kongres 15. marta 1939. održan je praktično u tajnosti samo sa delegatima onih malobrojnih podružnica koje su se slagale sa oportunističkom i razbijačkom politikom Centralne uprave ZSPRJ, na čelu sa Đurom Hadnađevim i Perom Rajkovićem.

Klasno borbena poljoprivredno radništvo nije se moglo složiti sa ovakvim radom Centralne uprave ZSPRJ, pa je tokom 1939. i 1940. godine putem štampe, naročito preko listova *Népszava* i *Narodni glas* otvoreno istupalo protiv razbijačke politike nedemokratski izabrane Centralne uprave ZSPRJ, tražeći saziv redovnog kongresa, izbor nove Centralne uprave, jedinstvo u Savezu i vraćanje demokratije u Savez.

Do slabljenja akcione sposobnosti URSS-a došlo je i zbog narušenih odnosa i krize savezništva između socijalista i komunističkih organizacija. U toku Kominterne posle sklapanja sporazuma između SSSR-a i Nemačke u leto 1939. Izvesnu krizu u URSS-u na svoj način ilustruje podatak da je od 15 štrajkova 1939. godine samo četiri organizovao i izveo URSS, a većinu štrajkova, naročito poljoprivrednih radnika u kudeljarama, prihvatio je i vodio JUGORAS bez značajnijih uspeha.

Značajnije uspehe zabeležio je URSS tek krajem 1939. godine, kada je kriza savezništva savladana i kada je, u samostalnom ili zajedničkom organizovanju, održao desetak opštih i protestnih zborova protiv skupocine i naglog pada realne radnice kao u Novom Sadu, Subotici, Somboru, Zemunu, Pančevu, Šidu i drugim mestima, dok je režim, plašeći se njihove učestalosti i posledica, zabranio za 17. decembar 1939. već zakazane i pripremljene zborove URSS-a i koaliranih organizacija protiv skupocine u Petrogradu (Zrenjaninu) i Sremskoj Mitrovici. U to vreme URSS je, samostalno ili u zajednici sa Savezom grafičkih radnika, Savezom BOTIČ-a i Savezom ugostiteljskih nameštenika, uložio nekoliko protesta Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja, banu Dunavske banovine i Inspekciji rada Dunavske banovine u kojima se zahtevalo preduzimanje određenih mera za sređivanje prilika u socijalnim ustanovama, kritikovao nedemokratski izbor radničkih poverenika i favorizovanje predstavnika JUGORAS-a, ukazivao na štetan rad predstavnika Inspekcije rada Banske uprave Dunavske banovine i tome slično.

Posebnu aktivnost za jačanje jedinstvenog fronta radničke klase razvili su u to vreme klasni sindikati putem usmene i pismene reči, naročito preko posebnih proglašenja i članaka u radničkoj štampi.

Ova aktivnost sa više uspeha nastavljena je tokom 1940. godine. Kako su u to vreme još više ojačali redovi KPJ i SKOJ-a, to je i njihov uticaj jače došao do izražaja i u sindikalnom pokretu i u uspešnijoj realizaciji politike novog rukovodstva KPJ na čelu sa drugom Titom u jačanju jedinstvenog fronta radničke klase sindikalnog i akcionog jedinstva, saveza radnika i seljaka i uključivanja sindikalnog pokreta u revolucionarno-demokratski i antifašistički pokret.

U daljoj realizaciji ovog kursa, klasno borbene snage su već u drugoj polovini 1940. godine postale istinski organizatori i predvođnici radničke klase u njenoj svakodnevnoj ekonomskoj i političkoj borbi i upravo tada, za razliku od ranijih godina, komunisti i levičarske snage su, osvojivši mnoge nove uprave pojedinih podružnica ne samo organizacija u okviru URSS-a, već i u organizacijama Saveza grafičkih radnika, Saveza BOTIČ-a i ORNS-a, pa i u svih 6 mesnih međustrukovnih odbora URSS-a, i mimo krnje Oblasne uprave URSS-a, uspeali da izbiju na istinska poprišta klasne borbe, da organizuju preko dvadeset štrajkova ili priteknu u pomoć mnogim drugim štrajkovima vođenim tokom 1940. godine, da mnoge ekonomske akcije ne samo u gradu već i na selu pretvore u političke, a pojedina preduzeća — poput Paropile, tvornice nameštaja i šperploča u Sremskoj Mitrovici — pretvore u prave tvrđave klasnog pokreta.

Poseban doprinos intenzivnijem i svekolikom klasno-političkom angažovanju sindikata krajem 1940. godine dale su Šesta pokrajinska konferencija KPJ za Vojvodinu i Peta zemaljska konferencija KPJ, odnosno Peta pokrajinska i Šesta zemaljska konferencija SKOJ-a. U radu svih ovih konferencija posebna pažnja posvećena je radu, problemima i zadacima sindikalnog pokreta u daljem jačanju jedinstvenog radničkog fronta i revolucionarno-demokratskog pokreta.

Tako je u Izveštaju Pokrajinskog komiteta KPJ za Vojvodinu, podnetom na Šestoj pokrajinskoj partijskoj konferenciji, o daljim zadacima klasnih sindikata, između ostalog, istaknuto:

»Nikada naš pokret nije uživao privilegije, nikada se njegov klasni neprijatelj nije radovao njegovom uspehu i jačanju i uvek se borio protiv tog jačanja, a sve tekovine koje imamo nisu dobijene na poklon, već osvojene borbom samih radnika. [...]

Borba je jedini osnov naših uspeha, a čekati nešto samo po sebi i za sebe suprotno je klasnom sindikalnom shvatanju. Ko hoće da žanje, mora sejati.

Ne obazirući se na ove teškoće, radnici moraju preuzeti iz ruku socijalista rukovodstvo sindikalnog pokreta. Da se ovo ostvari, postoji jedan jedini put: omasovljenje sindikata i jačanje jedinstvenih akcija odozdo za obaranje dosadašnjeg oolasnog rukovodstva. [...]

Klasno svesni radnički aktivisti Ursovog sindikata treba da ulože sav svoj napor na povezivanje s poštenim i borbennim radnicima iz Jugorasa, na stvaranje borbennih zajednica po preduzećima svih svesnih i borbennih radnika, pa bili oni organizovani u URSS-u ili Jugorasi ili bili neorganizovani.

Svi ovi stavovi i zadaci proizlazili su iz opštih stavova koje je Partija na čelu sa drugom Titom postavila pred komuniste i sindikalni pokret. U svom izveštaju na Petoj zemaljskoj konferenciji oktobra 1940. godine, drug Tito je još jednom ukazao na značajne rezultate koje su komunisti i klasni sindikati u poslednje vreme ostvarili i istakao pravce dalje borbe.

»U poslednje vrijeme vode se mnogobrojne akcije protiv skupocine ne samo u gradovima nego i po selima. Osnivaju se odbori protiv skupocine i mobiliziraju masovni pohodi pred opštine i druge državne ustanove. Organiziraju se i vode mnogobrojni štrajkovi za popravak teškog stanja radnika. U svim tim akcijama naša Partija danas sudjeluje kao organizator i vođa. Njen politički ugled silno je porastao. [...]

[...] Pred nama stoji zadatak da, u prvom redu organiziramo ekonomsku borbu, borbu protiv skupocine, borbu za nacionalna prava radnog naroda, za nezavisnost zemlje, za saradnju sa SSSR itd. i u toku svakodnevnih ekonomskih borbi, putem štrajkova itd., mobiliziramo široke radne mase na političke borbe.

Polazeći od stavova u referatu druga Tita i sveukupnih rezultata rada Konferencije, donesena je Rezolucija u kojoj su posebno utvrđeni zadaci komunističkih sindikata, pa se ističe:

»U svakom radu u sindikatima, u preduzećima i drugim masovnim organizacijama komunisti treba da budu prvoborci i organizatori borbe za svakidašnje interese radnika.

U preduzećima i drugim masovnim radničkim organizacijama komunisti treba da stvaraju odbore jedinstva radničke klase zajedno s neorganizovanim radnicima URSS-a i drugih sindikata, kao npr. iz HRS-a, Jugorasa, hrišćanskih sindikata itd. Zadatak tih odbora treba da bude:

a) okupljanje svih radnika u preduzećima u borbi protiv zajedničkog zla i za zajedničke svekodnevne interese radnika;

b) odbori jedinstva treba da okupe u preduzećima sve radnike oko sebe i da pod vođstvom komunističkih prvoborbeno jedinstvo za jačanje i očuvanje klasnog sindikalnog pokreta i borbu za ostala prava radnika.

Rad sindikata odvijao se krajem 1940. godine u znaku novih uspeha, organizacionog i akcionog jačanja. U vreme održavanja Pete zemaljske konferencije, u Vojvodini je bilo oko 8.000, a decembra 1940. godine već oko 10.000 članova URSS-a.

Režim, međutim, nije mogao da toleriše sve dominantniju ulogu komunističkih organizacija u URSS-u i njegovo sve učestvanje angažovanju i na političkom planu, pa je 30. decembra 1940. vlada donela odluku o zabrani daljeg rada i raspuštanju URSS-a.

Povodom zabrane URSS-a, CK KPJ je izdao proglas upućen svim radnicima u kome se najodlučnije osuđuje ovaj najnoviji zločinački napad režima na klasni sindikalni pokret.

Pokrajinski komitet KPJ za Vojvodinu je takođe izdao proglas na srpskom i mađarskom jeziku i pozvao još jednom sve radnike da zbijeni u jedinstvenim redovima najodlučnije odbiju zločinački napad vlade na radničku klasu.

Na zajednički otpor režimu i proteste protiv zabrane URSS-a pozvani su i seljaci, i ungnjeteni narodi, i napredna inteligencija.

Proglasi CK KPJ i PK KPJ naišli su u Vojvodini na punu podršku radničke klase. Umesto zbunjenosti koju su hteli uneti vlastodršci u klasne sindikalne organizacije razbijajući njenu udarnu snagu, širom zemlje, pa i u Vojvodini, došlo je do protestnih istupa i demonstracija radništva. Protiv organizatora ovih akcija režim je ponovo primenio silu. Mnogi radnički prvoborci, kao u Sremskoj Mitrovici, Subotici, Novom Sadu, Somboru bili su lišeni slobode a neki, kao u Subotici, izvedeni i pred sud.

I zahvaljujući blagovremenoj i uspešnoj realizaciji Titove koncepcije u stvaranju odbora radničkog jedinstva po preduzećima, bez obzira na sindikalnu, nacionalnu i političku pripadnost radništva, i u jačanju jedinstva sindikalnog pokreta i rada komunističkih sindikata. Partija je posle zabrane URSS-a, nastavila sa ranije već utvrđenim kursom. Tako se putem odbora radničkog jedinstva po preduzećima, a ne prelaaskom na ilegalne sindikate, nastavila pod rukovodstvom Partije sindikalna aktivnost i borba radnika za svoja ekonomska prava.

Najtešnija i sudbinska povezanost Partije sa radničkom klasom i širokim narodnim masama, kao i njen izuzetan doprinos pod Titovim genijalnim rukovodstvom u sistematskom podizanju i vaspitanju kroz upornu i svekoliku sindikalnu delatnost novih kadrova i odvažnih boraca došli su ubrzo do punog izražaja u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji